

տէրութեան հրամանին դիմադրելով ազգին
փեսա պիտի հասցնէ :

Սո՛ւտ է , որ այս պատճառաւ եւ Բարեա-
տինսքի փոխարքայն աղքատութիւն ա-
րաւ Ներսիսին թէ՛ դուք ծերացեր էք , այ-
սուհետեւ Սարգիսին յանձնեցէք տէրութեան
հետ ունեցած ձեր խնդիրները , իսկ հայրա-
պետը այս աղքատութիւնը մերժեց , սըր-
բազանի ուսական գործիք լինելն հասկա-
ցաւ (որին դժբաղդաբար ցայն վայր հաւա-
տացած էր) , սպառնացաւ արդար պատժոյ
մատնել , եթէ իրօք այս նոր դարանակա-
լութիւնը ըստուգէ :

Սո՛ւտ է , որ այս իրողութեան վրայ ե-
րեք օր չանցաւ , եւ ահա ծերունի հայրա-
պետը գրասեղանի տակ գլորուած կենացրաւ
տեսնուեցաւ իցաւ հանուր ազգին եւ յան-
դորութիւն սրբազանին :

Սո՛ւտ է , որ նոյն սեւաստուէր գիշերը
սրբազանը Սլխագեան վարդապետի ձեռամբ
չաքար ձանձառ նստն էր խրկել հայրապե-
տին . սենեկի մէջ առանձնացած եւ նախա-
րարի վրայ թուղթ գրելու ժամանակ , եւ
նոյն թուղթը , մահուան առաւօտը դրասե-
ղանի վրայ գտնուեցաւ , կիսատ եւ անկատար
ինչպէս եւ անկատար մնացին հայրապետի բո-
լոր խորհուրդները հայոց ազգի եւ եկեղեցւոյ
համար :

Սո՛ւտ է , որ մահուան առաւօտը բժշկ-
ներինց եւ ցաւակիցներինց ոմանք ուղեցին
արիւն թողուլ հայրապետէն եւ կամ անդա-
մազնական փորձ անել , թերեւս կենդանու-
թեան յուսով եւ կամ անկարծաճառ մահ-
ուան պատճառն իմանալու մտքով , եւ սըր-
բազանը ընդդիմացաւ ասելով՝ ծերունի մար-
դուն ի՞նչ արիւն եւ ի՞նչ փորձ , այն ինչ
ի գարմանս բոլոր լսողաց , այժմ ելած է եւ
կառաւարկէ որ հայրապետի ոսկերքը գերեզ-
մանին հանեն եւ փորձ անեն , առաջ բերե-
լով որ ինքը դմեսել առած է , առանց գի-
տութեան ազգայնոց , որով առաւել կըստուգ-
ուին թուեաւորութեան կասկածները : Եւ
այս քննութեան փորձ այն ժամանակն է ա-
ռաջարկում սրբազանը , որ արդէն Ալխազ-
եան վարդապետը խղճահարութեան ցաւէն
գերեզման իջած է , որին , Ներսիսի մահէն
յետոյ , եւ ոչ մի պատարագ կարաց մատու-
ցանել տալ Մատթէոս կաթողիկոսն , այն
Առաւօտոյ թողունք թէ ի՞նչ խոստովանած է
Մատթէոսին այն ստիպման ժամանակ :

Սո՛ւտ է , որ Ներսիսի մահէն յետոյ կա-
թողիկոսական թղթոց եւ իրեղինաց պահա-
րանները տուալ փակուեցան կնքուեցան ,
պահապան ժանտարիներ կարգուեցան դրանց
վրայ , եւ երկու օրից յետոյ , տակաւին էջ-
միածնէն մարդ չեկած , վերստին բացուեցան
կամօք փոխարքային եւ սրբազանին , ընդ-
գէժ արդարութեան եւ ընդդէմ իրաւանց
հայրապետական աթոռոյ :

Սո՛ւտ է , որ այս բացուելու զաղտնիքն
էլ այն էր , որ Սրբազանը առաւել մտերմու-
թիւն գրաւելու համար , հայրապետի մօտ
պահուած օտար լեզուներով եղած կարեւոր
թղթերը յանձնեց փոխարքային , որոյ մեր-
ձաւոր Հայազգի պաշտօնաւորները մորմոքած
օրասով տեսան եւ ակամայ իրենց աչքերի ար-
տաւոր զսպեցին :

Սո՛ւտ է , որ հայրապետի բաճկոնակի
ծոցն եւս պատուած եւ թափուր գտնուե-
ցաւ , ուր կարած պահում էր երանելին ,
Ռուսաց կայսեր « խոստմանց դաշնագիրը »
Հայ ազգի ազատութեան եւ Արաքստեան
նահանգի անկախ իշխանութեան համար ,
այն դաշնագիրը , որ շատերը գիտէին եւ երբ
հայրապետի մահէն յետոյ խօսք ու զրոյց
տարածուեցաւ , լսուեցաւ որ Սրբազանը
դիմումաբար պահած ունի եւ սպասում է որ
նորընտիր կաթողիկոսին յանձնէ , օակայն
ցարդ երկու կաթողիկոս նստեցան եւ տա-
կաւին թուղթը չերեւցաւ , որ աւելի հա-
ւանակուն է թէ Սրբազանը Բարեատինսքի
իշխանին յանձնած է միւս թղթոց հետ . . .

Սո՛ւտ է , որ Մակար եպիսկոպոսն երբ
Էջմիածնի կողմէն եկաւ Քիֆլիզ եւ աժդո-
նեցաւ կաթողիկոսական թղթային եւ դաս-
ձային պահարանաց բացման համար , Սարգիս
սրբազանը միշտ եւ յաւիտեան Մակարին լը-
ռեցնելու համար պատասխանեց թէ փոխար-
քային հրամանաւ գործած է ամեն բան :

Սո՛ւտ են այս իրողութիւնները եւ Սրբա-
զանը մինչեւ ցայտօր բան թա քան պա-
տասխան տուած ունի* . Ոչ երբեք , Հապա
ի՞նչ է Սրբազանի պատասխանը , Սրկու
բան . — նախ անձանձորթ կրկնել , որ ե-
րիտասարդները ազատամոլ են եւ ազան-
դաւոր ու անհատարարիմ են եկեղեցւոյ եւ
երկրորդ՝ քանի մի անգամ սպագրել տալ
Ներսիսի գրած կոնդակները իրեն վրայ , ձա-
րահատ պատասխան : Սակայն բովանդակ աչ-
խարճ գիտէ , որ երիտասարդները ոչ միայն ա-
զատամոլ չեն , այլ ազատ անգամ չեն հայրա-
պետի մահուան վրէժը խնդրել : Ոչ միայն ան-
հատարարիմ չեն եկեղեցւոյ , այլ բոլոր սրտէ
դուռնեն , որ փառասիրաց չնորհիւ եկե-
ղեցւոյ ազատութիւնը ստրկութեան մատ-
նուած է , եւ իրենք երիտասարդները բացար-
ձակ ազատութիւն չունին , որ իրենց խան-
դակաթ մօր՝ անկախութիւնը պաշտպանեն ,
իսկ Ներսիսի գովասանական կոնդակները
միթէ կարո՞ղ են ապացոյց լինել սրբազանի
կարծեցեալ արդարութեանը եւ հաւատար-
մութեանը : Միթէ երիտասարդները չը գի-
տեն* , որ Ներսիս կոնդակներ գրած է սըր-
բազանի վրայ եւ միթէ ուրանուածն որ հայ-
րապետը օրիւմէր Սարգիս , Բայց մինչեւ
ե՞րբ . — Մինչեւ սրբազանի դարձը Ռուսաց
կայսեր թագադրութեան հանդիսէն , մին-
չեւ հայրապետի կենդանութեան վերջին ե-
րեք օրը : Այո՛ Ներսիս հաւատում էր սըր-
բազանին , բայց չըգիտենք թէ սրբազանն
էլ փոխադարձ հաւատարիմ էր թէ խաբոււ
էր :

Շ-րան-կելէ :

— Մէծմուսնըն պուզը հազարգլարընա
ճէփապէն , միլլէթիմիլին Գալթօլթը գըս
մընտան պազը գաթլար թարաֆընտան
պիղէ կէօնաէրիլէն պահսըն տէրճընէ պաւ
կիւն միւպաշէրէթ իտէրիլ :

Մէծմուսնի Հալապտիս միլլէթտէ սօն վա-
զըթլարտա վուզուա կէլէն « թէպէտտիւ
լաթտէն » զիւստէսի իլէ մլմնուն կէօրիւ
նիւք . օնա գալըր իսէ միլլէթ պիւր շէյ զայալ

իթմէտիքտէն պաշգա գազանտը պիլէ : Շու
աճայիպ տալաբը շտեշտ աճայիպ պիւր սու-
րէթտէ , վէ իւչ ուզուն պէնտտէ իսպաթէ
չալըշտըգտան սօնրա , 727 ինճի նիւմէրօ-
սուլտա էվվէլթի սէօլէտիքլէրինի խիւլասա
իթմիշ տիր : Պիզ Մէծմուսնըն շու սուրէթ-
տէ իշի գօլալաթմըն օլտուղունա զիւստէ-
սիլէ թէշէքթիւր իտէրիլ . զիրա շու խիւ-
լասալա ճէվապ վէրտիլմիլի հալտէ , Մէծմու-
սնըն պիւր շօզ սահիֆէլէրինի տօլտուրմաւշ
օլան միլլէթճէ էքսէր պէնտլէրինէ տախի
ճէվապ վէրմիշ օլուրուղ :

Միլլէթին արատըրը շէյ իուհանի վէ ճիս-
մանի հուգուգունուն մուհաֆազասը տըր :
Պիզտէ էվվէլա իխալ օլունան իուհանի հու-
գուգտան պահս իտէլիմ : Պունտան թագրի-
պէն երիզ երիմի սէնէ ազտէ՛մ Մէծմուսնըն
իխանընճա Բարըն պիրի , վէ քիլիսէ թարի-
խինճէ Բօմանըն էն մուապլամ քահանայա-
պետլէրինտէն պիրի , եանի օն տէօրտիւնճիւ
Պենտիկոստ , կիլիկիեա կաթողիկոսալուգու-
նուն հաիզ օլտուղու իթիլազաթը հազգըն-
տա պիր « կոնդակ » նէշը իթմիշ , Մէծմու-
սնի Հալապտիս շու իթիլազաթըն նէ օլտու-
ղունու պիլմէլ , վէ էօլլէ շունուն պունուն
օշօղիւ վէ թալիմաթը իւզրէ հարաքէթ ի-
տէր օլմատըր նտան քիւսէլէ ինանապ , Շու
« կոնդակ » հալա մէվճուտ տուր վէ պունու
պուլմապ վէ օղումապ կիւճ պիր մալահաթ
տէլիլ տիր : Ամա մլյտանտէ օլմատըրը հալ-
տէ պիլէ , Մէծմուսնի Հալապտիս պիլմէլի տիր
քի գանունէն իթլ նէվի տէլիլ վար , պիրի
սէնատաթ տըր , տիկէրի թէմալիլլէ գա-
տէմ տէնիլէն ումուսի չահատէթի տիր : Պու
լիքի ճինս տէլիլտէ հէմէն պիր գուլվէթտէ օ-
լուպ մլնտապ օլտուղումուզ , վէ զայլթիլէ
մուգատտէն թուլթտուղումուզ տիրին էսաը
տըր . իմտի սիւալ իտէրիլ , Պու քէրրէ Բա-
րա հազրէթլէրի իարաֆընտան նէշը օլու-
նան նիլզամ , երիզ երիմի սէնէտէն պէրու
Բօմա թարաֆընտան տէֆատիլլէ թաատիզ
օլունան , վէ օլ վազըրթտան պէրու ճարի օ-
լան ուսուլէ մուխալիֆ մի տիր , տէլիլ մի
տիր : Մատտէ պու տուր ամա արսեա
Մէրտին եպիսկոպոսու , Մեւլզօն վէ եախտա ,
Մօնա Վալէրկա կիրմիշ , միլլէթին հուպու-
գու պունուն իլէ իպթալ օլունալապ . պուն
լարըն միւտախէլէսի ուսուլէ մուխալիֆ տիր
միլլէթ պունուտա գապուլ իթմէլ :

Պունտան ագտէմ կիլիկիատա պիր կա-
թողիկոս վէֆաթ իթտիքտէ , եպիսկոպոս-
լար պիր տիկէրինի ինթիլապ վէ մազամը-
նա իզատ իտէրլէր , վէ օ տալի կաթողի-
կոսալուղունու իճրա իտէր իտի . պատէհու
քէյթիլէթ Բօմանա եազըրլապ պալիոն կէլիթ
իտի . — իշթէ պաւ զայլէթ պիւլիլէ վէ միւ-
հիւմմ պիր շէյ տիր : Չիրա պիր թարաֆտան
կաթողիկոսա Բօմատան թատիգնամէ կէլ-
մէսի , կաթողիկոսալուղուն տինճէ Գաթօլթ-
լիլէ մլնտապ վէ մէրպուլ օլտուղունա գա-
վիլէն տէլալէթ իթտիլ կիպի , տօղրուտան
տօղրուա թեմական եպիսկոպոսլար թարա-
ֆընտան նասպ ու թայեին օլունմասը իտա-
րէ խուսուսունտա միւսթապիլլ օլտուղունու
կէօսթէրիլ : Գատիմէտէն պէրու ճարի օլան
իշ պաւ նիլզամն հիւքմիւ շու տուր քի , ե-

1. ԵՎԸՆՔ ԿԵՐԱԼՑԸ ԿԱՌԱՎԵՐՈՒՄ
 ԿԵՐԱԼՑԸ ԿԱՌԱՎԵՐՈՒՄ, ԿԱՌԱՎԵՐՈՒՄ
 ԿԱՌԱՎԵՐՈՒՄ ԿԱՌԱՎԵՐՈՒՄ ԿԱՌԱՎԵՐՈՒՄ